

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
& ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ

ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ

ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Κ.Α.Π)

Αύγουστος 2007

Όπως είναι γνωστό, προκειμένου να αξιολογηθεί η επίδραση της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π) και τα γενικότερα νέα δεδομένα στον αγροτικό τομέα, με απόφαση της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων καταρτίστηκαν 13 περιφερειακές μελέτες, μία για κάθε διοικητική περιφέρεια της χώρας από αναδόχους σύνταξης που επελέγησαν μετά από διενέργεια Διεθνών Δημόσιων Διαγωνισμών.

Κάθε ανάδοχος έπρεπε αφενός να καταγράψει την υφιστάμενη κατάσταση σε όλους τους νομούς της κάθε περιφέρειας και αφετέρου να ολοκληρώσει τη διαβούλευση με τους συλλογικούς φορείς (αυτοδιοικητικούς, συνεταιριστικές οργανώσεις, επιμελητήρια, κ.λπ.) και να ενσωματώσει τις θετικές προτάσεις, παρατηρήσεις, επισημάνσεις τους, αξιοποιώντας παράλληλα τα δεδομένα της περιοχής, της επιστημονικής έρευνας καθώς και τις οδηγίες των αρμόδιων Διευθύνσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων στο τελικό παραδοτέο κείμενο της μελέτης.

Παρακάτω παραθέτουμε για ενημέρωση κάθε ενδιαφερομένου τις κυριότερες από τις προτεινόμενες στη μελέτη προτάσεις και αναγκαίες παρεμβάσεις για τον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα καθώς και την επίδραση τους στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ:

Οι προτεινόμενοι στόχοι, της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών, είναι στα πλαίσια των επιδιώξεων του Εθνικού Σχεδίου Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ).

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.
- Βελτίωση του περιβάλλοντος της υπαίθρου.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας.

Λόγω των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο αγροτικός τομέας στην περιφέρεια του Ν. Αιγαίου, λαμβάνονται επίσης ως στόχοι :

- Η διατήρηση και περαιτέρω ενίσχυση της απασχόλησης.
- Η αύξηση της σύνδεσης του πρωτογενούς τομέα με τον τουρισμό.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

- Υποστήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων που έχουν σημαντικό μέγεθος σε επίπεδο περιφέρειας, για την διατήρηση τους και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τους.
- Ενίσχυση της παραγωγής διαφοροποιημένων αγροτικών προϊόντων ειδικών προδιαγραφών τα οποία συνδέονται με τη οικονομία και τον πολιτισμό κάθε νησιού.
- Ενίσχυση της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων με προτεραιότητα στα προϊόντα ειδικών προδιαγραφών.
- Έμφαση στις δράσεις του Τριτογενή τομέα, καθώς και στις δράσεις του πολιτισμού, διότι αυτές ουσιαστικά, αποτελούν τα κανάλια διείσδυσης στην αγορά των αγροτικών προϊόντων και ιδιαίτερα αυτά των ειδικών προδιαγραφών

Οι στόχοι που έχουν τεθεί για την ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου της Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου εξειδικεύονται μέσω των κατωτέρω ενδεικτικών παρεμβάσεων και αφορούν σε γενικές γραμμές τη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής, την αναδιάρθρωση ορισμένων καλλιεργειών και την παραγωγή προϊόντων ειδικών προδιαγραφών.

A. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:

1. Κηπευτικά

Ο τομέας αυτός είναι σημαντικός για την Περιφέρεια καθώς καλείται να καλύψει την τοπική αγορά ιδιαίτερα κατά την τουριστική περίοδο που παρουσιάζεται αυξημένη ζήτηση. Οι μεγάλες τουριστικές μονάδες που απορροφούν σημαντικό μέρος της παραγωγή θέτουν απαιτήσεις ως προς την σήμανση και πιστοποίηση των προϊόντων. Ειδικότερα προτείνονται:

- Ανάπτυξη βιολογικής καλλιέργειας μέσω μετατροπής των συμβατικών ή καλλιέργειας νέων.
- Διατήρηση, βελτίωση, διάδοση των αυτοχθόνων ποικιλιών όπως "τοματάκι Σαντορίνης", "φάβα Σαντορίνης", "αγκινάρα Τήνου" και " άσπρη μελιτζάνα" και εφαρμογή μέτρων προστασίας της αυτοφυούς κάπαρης.
- Μετατροπή συμβατικών ή ανάπτυξη νέων καλλιεργειών παραδοσιακών φυτών σε βιολογικές (αφορά τους καλλιεργητές παραδοσιακών κηπευτικών φυτών Σαντορίνης και Τήνου).
- Προώθηση της παραγωγής ποιοτικών κηπευτικών προϊόντων πιστοποιημένων σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πρότυπο eueurogar.
- Βελτίωση της παραγωγής πατατόσπορου μέσω εγκατάστασης πιλοτικών αγρών παραγωγής πατατόσπορου στη Νάξο με στόχο την επέκταση της καλλιέργειας και σε άλλες περιοχές της Περιφέρειας.

2. Άμπελος

Τα αμπέλια αποτελούν παραδοσιακή καλλιέργεια για την Περιφέρεια. Εμφανίζονται σχεδόν σε όλα τα νησιά, ενώ η μεγαλύτερη και πλέον οινοποιήσιμη είναι η παραγωγή στα νησιά Σαντορίνη, Πάρος και Ρόδος. Πιο συγκεκριμένα προτείνονται:

- Αντικατάσταση γηρασμένων και μη αποδοτικών αμπελώνων ή εγκατάσταση νέων, έτσι ώστε να γίνει ανασύνθεση των αμπελώνων με ποικιλίες που ικανοποιούν τις ανάγκες της τοπικής αγοράς και των εξαγωγών.
- Ανάπτυξη βιολογικής καλλιέργειας μέσω μετατροπής των συμβατικών ή νέων βιολογικών αμπελώνων.

- Βελτίωση καλλιεργητικών τεχνικών – παραγωγής μέσω της εφαρμογής Κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.

3. Ελιά

Η ελαιοκαλλιέργεια αποτελεί ενασχόληση μεγάλου μέρους του αγροτικού (και όχι μόνο) πληθυσμού της Περιφέρειας. Υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης σε αρκετά νησιά και σε συνδυασμό με την υψηλή αξία του προϊόντος μπορεί να αυξηθεί το εισόδημα των καλλιεργητών. Ειδικότερα προτείνονται:

- Εγκατάσταση νέων ελαιώνων με ποικιλία Κορωνέϊκη στις σχολάζουσες και λιγότερο ανεμόπληκτες περιοχές.
- Ανανέωση κόμης γηρασμένων μη αποδοτικών ελαιοδέντρων ποικιλίας Θρουμπολιάς ή εκρίζωση και αντικατάσταση με την ποικιλία Κορωνέϊκη.
- Βελτίωση καλλιεργητικών τεχνικών – παραγωγής μέσω της εφαρμογής Κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.
- Μετατροπή συμβατικών ή ανάπτυξη νέων ελαιοκαλλιεργειών σε βιολογικές.
- Διατήρηση των παραδοσιακών ελαιώνων (Νάξος, Πάρος, Ρόδος, Κώς)
  - Εκπόνηση μελέτης για την διατήρηση των παραδοσιακών και ιστορικών ελαιώνων
  - Έργα διατήρησης παραδοσιακών ελαιώνων σε ορεινές περιοχές που κινδυνεύουν να εγκαταλειφθούν
  - Προστασία και διατήρηση ιστορικών ελαιώνων.

4. Λοιπές δενδρώδεις καλλιέργειες

Η παραγωγή άλλων δενδρωδών καλλιεργειών (εκτός από την ελιά) υφίσταται σε μικρό βαθμό στα νησιά της Περιφέρειας, με εξαίρεση τη Ρόδο. Στο νησί αυτό επικεντρώνεται ο συγκεκριμένος άξονας και για την ανάπτυξη κυρίως των εσπεριδοειδών και άλλων δενδρώδων καλλιεργειών. Πιο συγκεκριμένα προτείνονται:

- Εφαρμογή προγράμματος διαχρονικής κλιμάκωσης της παραγωγής με την ανασύνθεση των καλλιεργούμενων ποικιλιών για την κάλυψη των αναγκών ιδιαίτερα την τουριστική περίοδο (Ρόδος).
- Μετατροπή συμβατικών καλλιεργειών σε βιολογικές (Νάξος, Άνδρος).
- Πιλοτική καλλιέργεια αυτόχθονης ποικιλίας ροδακινιάς στη Ρόδο.

- Επιδεικτικό έργο καλλιέργειας άλλων δενδρωδών καλλιεργειών στη Ρόδο για τις δυνατότητες της ευρύτερης περιοχής.

ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:

1. Αιγοπροβατοτροφία

Η αιγοπροβατοτροφία αποτελεί δραστηριότητα που εμφανίζεται σε όλα σχεδόν τα νησιά της Περιφέρειας. Παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα διαχείρισης του ζωικού κεφαλαίου. Για το λόγο αυτό προτείνονται:

- Σύνταξη σχεδίου διαχείρισης βοσκοτόπων κατά νησί για την αποφυγή της υπερβόσκησης και περαιτέρω καταστροφής της χλωρίδας και μελισσοχλωρίδας.
- Ρύθμιση της βόσκησης κατά χώρο και χρόνο για τη βελτίωση της παραγωγικότητας των βοσκοτόπων και την αποφυγή της υπερβόσκησης.
- Μείωση του ζωικού κεφαλαίου.
- Βελτίωση της βλάστησης των βοσκοτόπων με σπορά ποωδών φυτών, φυτεύσεις ξυλωδών φυτών, λιπάνσεις και απομάκρυνση ανεπιθύμητης βλάστησης.
- Καλλιέργεια της χαρουπιάς σε ορισμένα νησιά με κτηνοτροφική φυσιογνωμία στα οποία μπορεί να ευδοκιμήσει, θα εξασφαλίσει την αναγκαία σε υδατάνθρακες ζωοτροφή, θα περιορίσει την ερημοποίηση και θα συμβάλει και στην ανάπτυξη της μελισσοκομίας.
- Βελτίωση των συνθηκών διαχείμασης και θερινής διαμονής των ποιμνίων.
- Βελτίωση του ζωικού κεφαλαίου με φυσική επιλογή και έλεγχο γαλακτοπαραγωγής.
- Εφαρμογή προγραμμάτων για έλεγχο και εξάλειψη ζωοανθρωπονόσων και ζωνόσων.
- Παρασκευή ειδικού σιτηρεσίου που θα επιφέρει αύξηση της παραγωγής σε γάλα και σε κρέας μέσω εκπόνησης ειδικής μελέτης – έρευνας και πιλοτικής εφαρμογής των αποτελεσμάτων.
- Μετατροπή των βοσκοτόπων σε βιολογικούς και παραγωγή βιολογικών κτηνοτροφικών φυτών σε ποσοστό 5% (Υφιστάμενη κατάσταση 2%).
- Μετατροπή συμβατικής αιγοπροβατοτροφίας σε βιολογική.

2. Βοοτροφία

Η Βοοτροφία είναι αναπτυγμένη σε αρκετά από τα νησιά της Περιφέρειας. Αποτελεί πρωτογενή δραστηριότητα για την παραγωγή πολλών από τα προϊόντα ειδικών προδιαγραφών που παράγονται στην Περιφέρεια (τυροκομικά προϊόντα χαρακτηρισμένα ως ΠΟΠ). Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του κλάδου προτείνονται:

- Σύνταξη μελέτης χωροθέτησης βοοτροφικών μονάδων για τη διασφάλιση της δυνατότητας βοοτροφίας και τουρισμού (Νάξος, Άνδρος, Πάρος, Κως και Ρόδος).
- Δημιουργία κτηνοτροφικών πάρκων (Νάξος, Πάρος και Τήνος).
- Δημιουργία, επέκταση, εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων ενσταβλισμού.
- Βελτίωση απόδοσης των καλλιεργειών κτηνοτροφικών φυτών για διασφάλιση επάρκειας ζωοτροφής (Νάξος, Άνδρος, Πάρος, Κως και Ρόδος).
- Βελτίωση της παραγωγικότητας των αγελάδων γαλακτοπαραγωγής μέσω γενετικής βελτίωσης και ελέγχου απόδοσης (Νάξος, Πάρος, Τήνος, Άνδρος, Κέα, Κως και Ρόδος).
- Προστασία και εξυγίανση ζωικού κεφαλαίου.
- Παρασκευή ειδικού σιτηρεσίου που θα επιφέρει αύξηση της παραγωγής σε γάλα και σε κρέας μέσω εκπόνησης ειδικής μελέτης – έρευνας και πιλοτικής εφαρμογής των αποτελεσμάτων.
- Μετατροπή των λιβαδοτόπων σε οικολογικούς και παραγωγή βιολογικών κτηνοτροφικών φυτών (Νάξος, Άνδρος, Πάρος, Κως και Ρόδος).
- Μετατροπή συμβατικών βοοτροφικών μονάδων σε βιολογικές.

3. Μελισσοκομία

Η μελισσοκομία αποτελεί μια δραστηριότητα που είναι σημαντική για την Περιφέρεια, καθώς προσφέρεται για την συμπλήρωση του εισοδήματος των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα και όχι μόνο. Η μελισσοκομία εμφανίζεται σε όλα σχεδόν τα νησιά της Περιφέρειας και τυγχάνει αναγνώρισης από τους καταναλωτές. Σύμφωνα με τα δεδομένα αυτά προτείνονται τα εξής:

- Σύνταξη ειδικής χωροταξικής μελέτης στην οποία θα καταγραφούν οι περιοχές στις οποίες υπάρχουν προϋποθέσεις επέκτασης της μελισσοκομίας.

- Ενίσχυση και εμπλουτισμός της μελισσοχλωρίδας για βελτίωση της παραγωγικότητας των μελισσοσμηνών και της ποιότητας και παραγωγής του μελιού.
- Βιολογική βόσκηση και διατροφή μελισσοσμηνών και οικολογική αντιμετώπιση των μελισσοασθενειών.

B. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

1. Μεταποίηση στο χώρο των κηπευτικών

Η έννοια της μεταποίησης των κηπευτικών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έγκειται στην ίδρυση ή στον εκσυγχρονισμό μικρών οικοτεχνικών μονάδων επεξεργασίας παραδοσιακών ή βιολογικών προϊόντων. Τα κυριότερα παραδοσιακά κηπευτικά που καλλιεργούνται στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και που θα μπορούσαν να είναι αντικείμενο μεταποίησης σε επίπεδο οικοτεχνίας, είναι η φάβα ή αρακάς Σαντορίνης, παραδοσιακό τοματάκι Σαντορίνης, η άσπρη μελιτζάνα Σαντορίνης, η αγκινάρα Τήνου και η αυτοφυής κάπαρη. Επίσης αντικείμενο οικοτεχνίας αποτελούν και άλλα παραδοσιακά προϊόντα όπως γλυκά κουταλιού προϊόντα ζαχαροπλαστικής κλπ.

Επίσης στον τομέα αυτό σημαντικές είναι οι ελλείψεις που παρουσιάζονται ως προς την διατήρηση των νωπών - ευπαθών προϊόντων. Υπάρχει μεγάλη αναγκαιότητα ειδικά κατά τη θερινή περίοδο για την λειτουργία ψυκτικών εγκαταστάσεων όπως και φορτηγών ψυγείων για τη διακίνηση των ως άνω προϊόντων. Επίσης και κατά τη χειμερινή περίοδο όπου λόγω των καιρικών συνθηκών ο ανεφοδιασμός των νησιών είναι προβληματικός. Ειδικότερα προτείνονται:

- Μεταποίηση κηπευτικών και άλλων προϊόντων σε οικοτεχνικό επίπεδο με σκοπό τη δημιουργία μικρών βιοτεχνικών ή οικοτεχνικών μονάδων για την δημιουργία επώνυμων προϊόντων και την διάθεσή τους στην τοπική αγορά κατά την τουριστική περίοδο.
- Αποθήκευση - συντήρηση κηπευτικών και άλλων νωπών προϊόντων με σκοπό την δημιουργία ψυκτικών εγκαταστάσεων και την αγορά φορτηγών ψυγείων μεταφοράς αγροτικών προϊόντων.

2. Μεταποίηση αμπέλου

Η αξιοποίηση της παραγωγής σταφυλιών και η παραγωγή κρασιού προτείνεται να γίνει με δύο τρόπους:

1. Να ακολουθηθεί το μοντέλο ανάπτυξης του κλάδου που παρουσιάζεται στη Σαντορίνη και στα άλλα δυο οινοπαραγωγικά νησιά (Πάρος, Ρόδος). Προτείνεται να δημιουργηθούν δράσεις που θα προτρέπουν τους αμπελοκαλλιεργητές να δημιουργήσουν μικρά επισκέψιμα οινοποιεία – δοκιμαστήρια, με σκοπό την απορρόφηση της δικιάς τους παραγωγής (ή και παραγωγής άλλων καλλιεργητών) και την παραγωγή επώνυμων προϊόντων με σκοπό την διάθεση των προϊόντων, αρχικά στην τοπική αγορά.
2. Επίσης προτείνεται η υποστήριξη – εκσυγχρονισμός των ήδη υπαρχόντων οινοποιείων και η μετατροπή τους σε σύγχρονες μονάδες παραγωγής.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών προτείνονται οι εξής παρεμβάσεις:

- Ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων οινοποιίας έτσι ώστε να δημιουργηθούν νέες μονάδες παραγωγής και εμφιάλωσης κρασιού μικρής δυναμικότητας με δυνατότητα επίσκεψης και γευσιγνωσίας.
- Βελτίωση των συνθηκών επεξεργασίας και εμφιάλωσης κρασιού (Σαντορίνη, Πάρος, Ρόδος).

3. Μεταποίηση ελιάς

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παράγεται υπολογίσιμη ποσότητα ελαιολάδου, και κατά το μεγαλύτερο μέρος της σε σύγχρονα ελαιοτριβεία. Απουσιάζει όμως πλήρως η τυποποίηση. Το παραγόμενο ελαιόλαδο κατά ένα μέρος αναλίσκεται από τους παραγωγούς (ιδιοκατανάλωση) και το υπόλοιπο διατίθεται σε μεγάλες ανώνυμες συσκευασίες ή συγκεντρώνεται από ιδιώτες εμπόρους. Σύμφωνα με τις ανάγκες της Περιφέρειας προτείνεται:

- Κατασκευή τυποποιητήριου ελαιολάδου (Νάξος).
- Εκσυγχρονισμός ελαιοτριβείων με εγκατάσταση φυγοκεντρικών συστημάτων.

4. Επεξεργασία γάλακτος – παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων

Το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής αγελαδινού γάλακτος, παραδίδεται για επεξεργασία σε μεταποιητικές μονάδες. Με εξαίρεση τη Ρόδο και την Κω όπου το γάλα κατά το μεγαλύτερο μέρος διατίθεται ως νωπό και χρησιμοποιείται για την παραγωγή νωπών προϊόντων (παστεριωμένο γάλα, γιαούρτι κ.λπ) στα υπόλοιπα νησιά στα οποία υπάρχει σημαντική γαλακτοπαραγωγή, το μέγιστο μέρος του εισκομιζόμενου γάλακτος χρησιμοποιείται για την παραγωγή τυροκομικών προϊόντων. Συνεπώς οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στον δευτερογενή τομέα στοχεύουν στην

υποστήριξη των μονάδων παραγωγής τυριών και ιδιαίτερα αυτών με προϊόντα ειδικών προδιαγραφών, προκειμένου να διατηρήσουν και να ενισχύσουν την θέση τους στην αγορά. Ειδικότερα προτείνονται:

- Δημιουργία μονάδας παραγωγής τυριών και αγελαδινού γάλακτος (Ρόδος).
- Δημιουργία σταθμών πρόψυξης - συγκέντρωσης γάλακτος (Νάξος και Πάρος).
- Δημιουργία μικρών σύγχρονων τυροκομικών μονάδων.
- Επενδύσεις σε παραγωγικό εξοπλισμό, κτιριακά, ειδικές εγκαταστάσεις και μεταφορικά μέσα.
- Επενδύσεις σε εργαστηριακό εξοπλισμό για τις χημικές και μικροβιολογικές δοκιμές, την ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης ποιότητας κατά το πρότυπο ISO 17025 (Νάξος, Πάρος, Σύρος, Τήνος, Ρόδος, Κως).
- Μελέτες - έρευνες για την βελτίωση της ποιότητας, την παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων και την προσαρμογή της διαδικασίας παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων σε βιομηχανική κλίμακα.
- Ανάπτυξη και εφαρμογή πιστοποιήσιμων συστημάτων ιχνηλασιμότητας τυροκομικών και άλλων προϊόντων.

Γ. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων που προτείνονται στον πρωτογενή τομέα μπορούν να πολλαπλασιαστούν αν συνδυασθούν με αντίστοιχα έργα στον τριτογενή τομέα. Οι ωφέλειες που θα προκύψουν κατά αυτό τον τρόπο θα είναι συνδυαστικές και συμπληρωματικές. Ειδικότερα προτείνονται οι εξής παρεμβάσεις:

- Αγροτουρισμός και ελαιοκαλλιέργεια μέσω δημιουργίας καταλυμάτων από ελαιοκαλλιεργητές που θα προσφέρουν σύνδεση και γνωριμία των τουριστών με τη καλλιέργεια της ελιάς και την παραγωγή ελαιόλαδου. Ιδιαίτερα προβλέπονται δυο ειδών σχέσης των τουριστών με τους ελαιώνες:
  - Υιοθεσία μικρού αριθμού ελαιόδεντρων από ένα ξένο επισκέπτη με σκοπό την ετήσια φροντίδα των ελαιόδεντρων και την απολαβή του παραγόμενου ελαιόλαδου
  - Απλή παραμονή κατά την περίοδο της συγκομιδής.
- Δημιουργία αγροτουριστικών μονάδων με καταλύματα και εστίαση σε κτήματα με ποικιλία αγροτικών δραστηριοτήτων.

- Αγροτουρισμός στο κτηνοτροφικό χώρο μέσω δημιουργίας καταλυμάτων από κτηνοτρόφους σε περιοχές με ανεπτυγμένη αιγοπροβατοτροφία.
- Δίκτυο εστιατορίων μεσογειακής διατροφής. Ειδικότερα:
  - Επενδύσεις για την κατασκευή - διαμόρφωση των χώρων, αγορά του απαιτούμενου εξοπλισμού ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του συστήματος HACCP
  - Ανάπτυξη και εφαρμογή συστήματος HACCP
  - Εκπόνηση μελέτης για την δημιουργία του σήματος το οποίο θα εκμεταλλεύεται την διεθνώς υπάρχουσα καλή εικόνα για τη μεσογειακή διατροφή για την προσέλκυση ξένων τουριστών στα καταστήματα του δικτύου και τη γνωριμία τους με τη κατά τόπο παραδοσιακή κουζίνα και την ανάπτυξη του πιστοποιήσιμου σχήματος εφαρμογής του
  - Αμοιβή φορέα πιστοποίησης για την πιστοποίηση της εφαρμογής του σήματος.
- Συμπράξεις ξενοδοχειακών επιχειρήσεων και καλλιεργητών για την παραγωγή προϊόντων ειδικών προδιαγραφών.
- Δημιουργία δικτύου καταστημάτων λιανικής – εκθέσεων με τα προϊόντα ειδικών προδιαγραφών της Περιφέρειας (Ρόδος, Κως, Μύκονος, Σαντορίνη).
- Προώθηση των τοπικών προϊόντων στην ελληνική αγορά.
- Προώθηση των τοπικών προϊόντων στο εξωτερικό.

Δ. ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

1. Εκπαίδευση και κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στον πρωτογενή τομέα, προσφέρουν στους καλλιεργητές της Περιφέρειας πολλές δυνατότητες για την επιβίωση και την ανάπτυξη των εκμεταλλεύσεών τους. Απαραίτητη προϋπόθεση για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών είναι η εκπαίδευση και κατάρτιση των καλλιεργητών αλλά και των φορέων υποστήριξης, τόσο σε ότι αφορά το γενικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι προτεινόμενες παρεμβάσεις, όσο και σε ότι αφορά το περιεχόμενο των παρεμβάσεων αυτών. Ειδικότερα προτείνονται ημερίδες σεμινάρια με θέμα:

- Γενικότερα θέματα της ΚΑΠ όπως:

- Οι απαιτήσεις της γενικότερης συμμόρφωσης
- Θέματα επιδοτήσεων ή ενισχύσεων για κάθε τομέα που καλύπτει η νέα ΚΑΠ.
- Δράσεις του προγράμματος.
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.

2. Εξειδίκευση παρεμβάσεων στο Φυσικό Περιβάλλον

Μερικές από τις προτεινόμενες παρεμβάσεις στον πρωτογενή τομέα, θα έχουν ευμενείς επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον, ενώ οι υπόλοιπες δεν θα έχουν καμία επίπτωση. Οι παρεμβάσεις οι οποίες επηρεάζουν θετικά το φυσικό περιβάλλον είναι οι ακόλουθες:

- Προσαρμογή της αιγοπροβατοτροφίας στις δυνατότητες βόσκησης.
- Ανάπτυξη βιολογικής αιγοπροβατοτροφίας.
- Προώθηση της βιολογικής βοοτροφίας.

3. Εξειδίκευση παρεμβάσεων στο Πολιτισμικό Περιβάλλον

Στο πολιτισμικό περιβάλλον εντάσσονται μια σειρά από δράσεις οι οποίες ενισχύουν το τουριστικό προϊόν αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας την αγροτική ιστορία σε συνδυασμό με την πολιτιστική κληρονομιά. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πέρα από την δημιουργία ενός νέου προϊόντος προς την τουριστική αγορά, την ανάδειξη και προώθηση με έμμεσο τρόπο των αγροτικών προϊόντων της κάθε περιοχής. Τα νησιά αυτά είναι τόποι που έχουν παρελθόν και παρόν συνδεδεμένο με τον πρωτογενή τομέα και αυτό θα πρέπει να παρουσιάζεται στους τουρίστες. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις συνοψίζονται ως εξής:

- Ίδρυση μουσείων αγροτικής ιστορίας και παραγωγής. Ειδικότερα μέσω της παρέμβασης προβλέπεται παρουσίαση αγροτικών παραδοσιακών προϊόντων και τρόπων παραγωγής τους, πλαισιωμένα με υλικό και μέσα παραγωγής, φωτογραφικό υλικό και σύγχρονου τρόπου παραγωγής. Αναγκαία είναι η ύπαρξη και ιδιαίτερου τμήματος πώλησης των παραδοσιακών προϊόντων του κάθε νησιού και της Περιφέρειας (Σαντορίνη, Πάρος, Νάξος, Ρόδος, Κως).
- Διαδρομές γνωριμίας με την αγροτική παραγωγή δηλαδή αγορά – προμήθεια τοπικών προϊόντων και οργανωμένες επισκέψεις σε τόπους:

- ελαιοκαλλιέργειας (πρωτογενής παραγωγή – μεταποίηση), αμπελοκαλλιέργειας (πρωτογενής παραγωγή – μεταποίηση), κηπευτικών βιολογικής παραγωγής,
- οικολογικής αιγοπροβατοτροφίας
- μελισσοκομίας
- παραδοσιακών τυροκομείων
- άλλων οικοτεχνιών παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων.
- Αξιοποίηση παλαιών αγροτικών βιοτεχνικών εγκαταστάσεων, μέσω οικονομικής ενίσχυσης, με στόχο την ανάδειξη της αγροτικής κληρονομιάς και την σύνδεση της με την κατανάλωση τοπικών αγροτικών προϊόντων από τους τουρίστες.
- Παραδοσιακές γιορτές - πολιτιστικές εκδηλώσεις. Οικονομική ενίσχυση τέτοιων εκδηλώσεων οι οποίες προβάλλουν την παράδοση, τον πολιτισμό και τα αγροτικά έθιμα των περιοχών αυτών.

4. Εξειδίκευση παρεμβάσεων στη Τεχνική Υποδομή

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στον πρωτογενή τομέα απαιτούν έργα υποδομής στους ακόλουθους τομείς:

- Φράγματα ανάσχεσης – εμπλουτισμού
 Φράγμα στη Θέση Τσικαλαριό στη Νάξο: προβλέπεται ότι θα προσφέρει υδάτινους πόρους στο λιβαδότοπο της Νάξου, στον οποίο παράγεται το μέγιστο μέρος του αγελαδινού γάλακτος (καλλιέργειες σανοδοτικών και κτηνοτροφικών φυτών) το σύνολο της παραγωγής πατάτας και το μέγιστο μέρος άλλων κηπευτικών.
- Φράγμα στη Κρητηνία Ρόδου: θα αυξήσει τους υδατικούς πόρους των καλλιεργειών της περιοχής του δήμου Ατταβύρου.
- Μικρά έργα άρδευσης.
- Έργα αγροτικής οδοποιίας: Η ορθολογική ανάπτυξη της αιγοπροβατοτροφίας, με ελεγχόμενες συνθήκες εκτροφής και αξιοποίησης του γάλακτος των αιγοπροβάτων με την συγκέντρωση σε σταθμούς πρόψυξης και δημιουργίας μικρών σύγχρονων τυροκομείων, απαιτεί την επέκταση του δικτύου αγροτικών δρόμων. Οι θέσεις το μήκος και τα λοιπά χαρακτηριστικά του νέου δικτύου αγροτικών δρόμων θα πρέπει να καθοριστεί με την εκπόνηση σχετικών μελετών.